

AEROKLUB POLSKI – RODOWÓD ORGANIZACYJNY

Aeroklub Polski jest organizacją lotniczą o bogatych tradycjach i wielkim dorobku sportowym, szkoleniowym i wychowawczym. Jego protoplastą był powstały w 1911 roku Aeroklub Królestwa Polskiego, działający przy Warszawskim Towarzystwie Lotniczym „Awiata” na podstawie pełnomocnictwa udzielonego jego założycielowi, księciu Stanisławowi Lubomirskiemu, przez Cesarski Wszechrosyjski Aeroklub / IWAK/. Mimo złożenia w warszawskim Urzędzie Gubernialnym formalnego podania wraz z załączonym statutem, po upływie pół roku pełnomocnictwo to zostało cofnięte przez gubernatora warszawskiego, który odmówił rejestracji AKP jako polskiej filii aeroklubu rosyjskiego, będącego już wówczas członkiem Międzynarodowej Federacji Lotniczej /FAI/.

Kolejnym krokiem w dążeniu do utworzenia w pełni polskiego stowarzyszenia lotniczego, tym razem pod zaborem niemieckim, było powołanie do życia 1 lutego 1917 w Warszawie Polskiego Towarzystwa Żeglugi Napowietrznej, które w krótkim czasie zgromadziło w swych szeregach ponad 200 osób ze środowisk: naukowego, technicznego i sportowego. Statut opracowany przez PTŻN stał się wzorcem dla statutow aeroklubów polskich. Zakładał on organizację szkolenia lotniczego na ziemi i w powietrzu w oparciu o własną bazę lotniczą i sprzęt oraz prowadzenie szerokiej popularyzacji lotnictwa w społeczeństwie polskim, z czego ówczesny generał gubernator pozwolił tylko na organizację teoretycznych kursów lotniczych. Pierwszy z nich, prowadzony na poziomie akademickim siłami profesorów Uniwersytetu Warszawskiego i Politechniki Warszawskiej, objął nauczaniem ponad 260 osób, z których pełny program ukończyły 73 osoby, wśród których byli tacy późniejsi iluminarze wiedzy lotniczej, jak Ryszard Bartel, Leon Berbecki, January Grzędziński, Czesław Witoszyński i Adam Wojtyga.

Pierwszą formalno-prawną organizacją polskich lotników sportowych stał się dopiero powołany 30 października 1919 r. w Poznaniu Aeroklub Polski, który w kwietniu 1920 r. został członkiem FAI. Działając w trudnych warunkach powojennych, pierwszy Aeroklub Polski zaczął ograniczać swą działalność do popularyzowania wiedzy o lotnictwie, głównie w Wielkopolsce. Po kilku miesiącach istnienia Aeroklub ten zaniechał swej działalności i przerwał kontakty z FAI. W czerwcu 1920 roku stowarzyszenie o identycznej nazwie, Aeroklub Polski, powstało w Warszawie.

W styczniu 1921 odbyło się w stolicy wspólne zebranie obydwu Aeroklubów, na którym podjęto decyzję o utworzeniu ogólnopolskiego stowarzyszenia lotnictwa sportowego o nazwie Aeroklub Rzeczypospolitej Polskiej /ARP/ z siedzibą w Warszawie. Jego statut został zatwierdzony przez władze państwowe w marcu tegoż roku.

Do najważniejszej decyzji podjętej wówczas przez ARP była uchwała o powołaniu 12 grudnia 1921 Ligi Obrony Powietrznej, która w maju 1923 przyjęła nazwę Liga Obrony Powietrznej i Państwa, a w lutym 1928, po połączeniu się z Towarzystwem Obrony Przeciwgazowej - Liga Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej. Również 12 grudnia 1921 ARP podjął uchwałę o utworzeniu swych oddziałów terenowych w Lublinie, Krakowie, Łodzi, Bydgoszczy i w Toruniu / nie były to jeszcze aerokluby regionalne w dzisiejszym rozumieniu / .

W następnych latach, na tle prężnie rozwijającej się LOPP, działalność pierwszego Aeroklubu RP zaczęła słabnąć, a w lotniczej działalności sportowej coraz bardziej dominowali piloci wojskowi. We wrześniu 1926 LOPP powołała Komisję Polityki Lotniczej.

19 października 1927 powstał w Warszawie, jako pierwszy w kraju, Aeroklub Akademicki, otwierający drogę do lotnictwa dla dorosłej młodzieży. 15 grudnia tego samego roku na Zamku Królewskim w Warszawie odbyła się inauguracja działalności reaktywowanego Aeroklubu Rzeczypospolitej Polskiej. Na czele jego Rady Naczelnej i Zarządu stanął książę Janusz Radziwiłł.

W marcu 1929 odbył się we Lwowie Zjazd Delegatów Aeroklubów Akademickich. Powołano Związek Polskich Aeroklubów Akademickich i przyjęto ramowy statut dla tych aeroklubów. W czerwcu tego roku Aeroklub RP ponownie nawiązał współpracę z FAI .

W lipcu 1929 Ministerstwo Komunikacji powołało Komisję Lotnictwa Sportowego, jako organ doradczy przy Aeroklubie RP, a we wrześniu delegaci aeroklubów regionalnych i klubów lotniczych powołali w Warszawie Zrzeszenie Klubów Lotniczych przy ARP. W grudniu zmieniono tę nazwę na Radę Klubów afiliowanych do ARP. Jej prezesem został gen.bryg. Władysław Bortnowski.

We wrześniu 1930 Ministerstwo Spraw Wojskowych, w porozumieniu z LOPP i aeroklubami, zainicjowało powstanie Przysposobienia Wojskowego Lotniczego.

1 stycznia 1931 Warszawski Aeroklub Akademicki, po połączeniu się ze Stołecznym Klubem Lotniczym, zrzeszającym wojskowych pilotów rezerwy, zmienił nazwę na Aeroklub Warszawski. Analogicznie zmieniły swe nazwy pozostałe aerokluby akademickie.

22 marca 1931 Prezydent RP Ignacy Mościki, uczestniczący w otwarciu lokalu klubowego Aeroklubu RP przy ul.Krakowskie Przedmieście 11 w Warszawie, przyjął patronat nad Aeroklubem Rzeczypospolitej Polskiej.

W 1937 r. władze państwowe wydały kilka aktów prawnych odnośnie ściślejszego powiązania działalności aeroklubów regionalnych potrzebami obronnymi państwa. W lipcu tegoż roku powołano Państwową Radę Sportu Lotniczego, jako organu doradczego ministra komunikacji. Spowodowało to zwiększenie ingerencji władz państwowych w działalność aeroklubów i powiązania ich pracy z obronnością państwa.

22 kwietnia 1939 odbyło się w Warszawie Walne Zgromadzenie Aeroklubu RP /odpowiednik Zjazdu Krajowego AP/. Aby sprostać wymaganiom wynikającym z rozwoju lotnictwa sportowego ARP przekształcił się wówczas ze zrzeszenia osób fizycznych w związek osób prawnych. Powstał Związek Sportu Lotniczego – Aeroklub Rzeczypospolitej Polskiej. Ta podwójna nazwa nie znajduje jednak potwierdzenia w zapisach ostatniego przed wybuchem wojny Statutu Rzeczypospolitej Polskiej. Jest tam napisane /&1 pkt 1/, że „Stowarzyszenie nosi nazwę Aeroklub Rzeczypospolitej Polskiej”, a poniżej/ pkt 2 / że „**ARP jest Związkiem istniejących na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej Aeroklubów Regionalnych oraz klubów, sekcji, kół itp. do nich afiliowanych w zakresie ich działalności sportowo-lotniczej**”.

Powojenne reaktywowanie Aeroklubu Rzeczypospolitej Polskiej, jako związku organizacji i klubów lotniczych, nastąpiło 10 października 1945 r., podczas pierwszego w nowych warunkach ustrojowych Zgromadzenia ARP. W dniach od 15 do 17 stycznia 1946 odbyła się w Poznaniu konferencja delegatów ARP i aeroklubów regionalnych, w czasie której debatowano o potrzebie powołania organizacji sportu

lotniczego, którą w marcu określono nazwą Liga Lotnicza. Jej Komitet Organizacyjny powstał 26 lipca, a już 18 września ukonstytuował się Zarząd Główny Ligi Lotniczej, której prezesem został inż. Wiktor Leja.

25 lutego 1948 r. Powszechna Organizacja „Służba Polsce” przejęła od ARP szkolenie lotnicze młodzieży. W maju tego roku Liga Lotnicza przejęła od Departamentu Lotnictwa Cywilnego Ministerstwa Komunikacji modelarstwo lotnicze i spadochroniarstwo.

25 czerwca 1948, na Nadzwyczajnym Walnym Zgromadzeniu ARP, podjęto uchwałę o przywróceniu dawnego statutowego zapisu, że Aeroklub RP jest stowarzyszeniem osób fizycznych. Tym samym pozbawiono aerokluby regionalne osobowości prawnej. Był to wyraźny krok wstecz, gdyż aerokluby regionalne utraciły wraz z osobowością prawną swoją autonomię i posiadany majątek. Podkreślono, że od tego dnia stają się one terenowymi jednostkami organizacyjnymi ARP. **Od grudnia 1949 roku, pod naciskiem władz, aerokluby te zaczęły się zrzucać swoich struktur i przechodzić do Ligi Lotniczej, akceptując narzucony „ Tymczasowy regulamin aeroklubów LL „ .** Zarząd Główny Ligi przyznał aeroklubom prawa „ obwodu Ligi „ i bezpośrednią podległość Zarządom Okręgowym / wojewódzkim / Ligi Lotniczej. W nowej strukturze po raz pierwszy wprowadzono stanowisko etatowego kierownika aeroklubu, który z urzędu wchodził w skład jego zarządu. Aerokluby LL podlegały Aeroklubowi RP tylko pod względem sportowym.

10 maja 1953 roku Liga Lotnicza została wchłonięta przez Ligę Przyjaciół Żołnierza / zgodnie ze strukturą radzieckiej organizacji paramilitarnej DOSAAF / . Aerokluby przyjęły nową nazwę : Aerokluby LPŻ.

W końcu marca 1954 Aeroklub Rzeczypospolitej Polskiej przyjął nazwę zgodną z ówczesną nazwą państwa polskiego – Aeroklub Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Taki stan trwał do 6 listopada 1956, kiedy na zebraniu krajowego aktywu lotnictwa sportowego powołano Komisję Restytucyjną Aeroklubu Rzeczypospolitej Polskiej. O wyjściu aeroklubów ze struktur Ligi Przyjaciół Żołnierza zdecydowano podczas Nadzwyczajnego Walnego Zgromadzenia ARP, które obradowało w dniach 16-17 grudnia w Warszawie. Podjęto wówczas uchwałę o powstaniu samodzielnej organizacji lotnictwa sportowego – Aeroklubu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, który rozpoczął swoją działalność od 1 stycznia 1957 r.

5 października 1963 Aeroklub PRL został uznany rozporządzeniem Rady Ministrów za stowarzyszenie wyższej użyteczności. W ślad za tym nastąpiła zmiana statutu APRL. **Była to organizacja skupiająca osoby fizyczne i ten stan rzeczy ustabilizował się na wiele dziesięcioleci.** Funkcjonowanie APRL zostało zaburzone wprowadzeniem 13 grudnia 1981 roku stanu wojennego na całym obszarze kraju. Aerokluby regionalne, centralne ośrodki szkoleniowe i zakłady produkcyjno-naprawcze zostały zmilitaryzowane. W wyniku odgórnych zaleceń, służby bezpieczeństwa przystąpiły do politycznej weryfikacji personelu latającego i technicznego oraz pracowników etatowych i działaczy społecznych. Miały miejsce przypadki internowania niektórych osób w „miejsca odosobnienia”. W 1982 r. nastąpiło znaczne ograniczenie działalności szkoleniowo-sportowej, z wyjątkiem szkolenia kandydatów do wojsk lotniczych i wojsk powietrzno-desantowych. W listopadzie 1983 Prezydium Rządu podjęło decyzję o nadaniu Aeroklubowi PRL statusu organizacji obronnej i sportowej. Nastąpiła przyspieszona militaryzacja Aeroklubu.

Podczas XII Zjazdu Krajowego Aeroklubu PRL, który odbył się 10 grudnia 1983, przyjęto znowelizowany statut, w oparciu o który ustalono nowy regulamin

wyboru do władz naczelnych Aeroklubu. Nowością było postanowienie, że kandydatów do tych władz mogą zgłaszać tylko delegaci aeroklubów regionalnych spośród delegatów uczestniczących w Zjeździe. Wybrano wówczas 35-osobowy Zarząd Główny, 9-osobową Główną Komisję Rewizyjną i 11-osobowy Główny Sąd koleżeński. Do nowego Zarządu Głównego weszli z urzędu przedstawiciele MON, MSW, GKKFiS oraz MOiW.

XIV Zjazd Krajowy Aeroklubu PRL, który obradował 24-25 lutego 1990 roku w Lesznie dokonał wielu radykalnych zmian: zmieniono nazwę stowarzyszenia na Aeroklub Polski, w nazwach Zarządu, w Komisji Rewizyjnej i Sądu Koleżeńskiego odrzucono słowo Główny. **Zmieniony Statut umożliwił aeroklubom regionalnym, jako jednostkom terenowym AP, uzyskanie odrębnej osobowości prawnej. Zmieniona ustawa Prawo o stowarzyszeniach pozwalała na takie rozwiązanie.** Po raz pierwszy od wielu lat na stanowisko prezesa Aeroklubu Polskiego wybrano osobę cywilną - posła na Sejm RP dr. inż. Henryka Sienkiewicza.

Po roku 1990 stopniowo aerokluby regionalne uzyskiwały osobowość prawną i z punktu widzenia prawa cywilnego uzyskiwały znaczącą samodzielność. Nie zmieniło to jednak sytuacji, że wszystkie elementy struktury – zarówno centrala AP jak i aerokluby regionalne - nadal stanowiły jedno stowarzyszenie o tzw. „podwójnej osobowości prawnej”. Nabycie osobowości prawnej przez aerokluby regionalne nie oznaczało nabycia przez niego pełnej samodzielności. Aeroklub ten, po wpisaniu do rejestru, jako osoba prawna zyskał zdolność do samodzielnego działania i niezależność w sferze stosunków cywilnoprawnych, jak też praw majątkowych. Nie może korzystać jednak z autonomii w zakresie działalności statutowej. Aerokluby regionalne, jako jednostki organizacyjne stowarzyszenia Aeroklub Polski, składają się na jednolitą i scentralizowaną organizację, w której - będąc osobami prawnymi - stanowią jego wewnętrzne komórki organizacyjne.

Nie rodziło to większych problemów **do dnia 7 kwietnia 1996 roku**, kiedy to weszła w życie Ustawa z dnia 18 stycznia 1996 r. O kulturze fizycznej (Dz. U. Nr 25, poz. 113 z późn. zm.) na mocy której został wprowadzony do organizacji polskiego sportu **nowy podmiot tj. polski związek sportowy o zasięgu ogólnokrajowym, działający w określonej dziedzinie lub dyscyplinie sportu. Zgodnie z przepisami tej ustawy uprawnienia polskiego związku sportowego mógł uzyskać wyłącznie podmiot będący związkiem stowarzyszeń.** Od tego momentu nastąpił okres intensywnych przeobrażeń polskich organizacji sportowych celem dostosowania się do przepisów nowej ustawy. Nie uczynił tego, niestety Aeroklub Polski. Wobec powyższego po kilku latach, Aeroklub Polski pozostał jedyną obok Polskiego Związku Wędkarskiego jako ogólnopolska organizacja w polskim sporcie w tak archaicznej strukturze.

W tym czasie, pismem z dnia 5 kwietnia, Prezes Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki, **wyraził zgodę na działanie Aeroklubu Polskiego w charakterze polskiego związku sportowego.** Zgoda została uzyskana bez przeprowadzenia postępowania przewidzianego przepisami prawa (Zarządzenie Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 17 września 1996 r. w sprawie wykazu dyscyplin i dziedzin sportu, w których mogą działać polskie związki sportowe oraz szczegółowych warunków i trybu udzielania zezwoleń na tworzenie polskich związków sportowych – Mon. Pol. Nr 59, poz. 556).

Zgoda ta była udzielona jako rozwiązanie doraźne, poza obowiązującą procedurą. Powyższa zgoda nie mogła stanowić podstawy do bezterminowego

wykonywania przez AP funkcji związku sportowego lecz miała pozwolić na dostosowanie struktury Aeroklubu Polskiego do wymogów ustawy bez zawieszania działań związanych z organizacją współzawodnictwa sportowego w dziedzinie sportów lotniczych w kraju i za granicą. Dostosowanie struktury powinno polegać na przekształceniu jej z formuły jednego stowarzyszenia w związek stowarzyszeń – członkami AP nie powinny być osoby fizyczne lecz aerokluby regionalne oraz inne kluby lotnicze jako w pełni samodzielne podmioty.

Od chwili uzyskania powyższej zgody władze Aeroklubu Polskiego, mimo jednoznacznych opinii prawnych w tej sprawie, nie podjęły działań w kierunku przekształcenia struktury Aeroklubu Polskiego. Zamiast tego próbowano przeforsować kolejne „rozwiązania - protezy”. Przykładem tego jest Statut uchwalony w 1997 roku przez XVIII Krajowy Zjazd AP, który następnie został przedłożony Sądowi Wojewódzkiemu w Warszawie do zatwierdzenia i rejestracji. Statut ten przewidywał m.in., że:

- Aeroklub Polski jest jednocześnie stowarzyszeniem działającym w oparciu o przepisy ustawy – Prawo o stowarzyszeniach i polskim związkiem sportowym działającym na podstawie ustawy o kulturze fizycznej (art. 1),
  - Aeroklub Polski realizuje uprawnienia przysługujące polskiemu związkowi sportowemu w dziedzinie sportów lotniczych (art. 8 i 9),
  - członkami Aeroklubu Polskiego są osoby fizyczne (art. 10),
  - Aeroklub Polski posiada aerokluby regionalne i inne kluby jako swoje terenowe jednostki organizacyjne, które mogą posiadać osobowość prawną (art. 60),
  - Aeroklub Polski sprawuje nadzór państwowy nad dziedzinami lotnictwa nie objętymi nadzorem Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej w ramach porozumienia z tym ministerstwem (art. 8 ust.2 pkt b).
- Powyższy Statut został odrzucony przez Sąd Rejestrowy, ze względu na jego zapisy będące sprzeczne z obowiązującym prawem.

W dniach 2-3 luty 2002 r. w Warszawie miał miejsce XX Zjazd Krajowy Aeroklubu Polskiego, na którym Komisja Statutowa (powołana na XIX ZK AP w 1999 r.) pod przewodnictwem Włodzimierza Skalika zgłosiła następujące projekty uchwał:

- o uchylenie uchwały XVIII KZ AP z 1997 roku uchwalającej Statut i zobowiązanie Zarządu AP do natychmiastowego przerwania procesu rejestracji tego statutu i jego wycofanie z Sądu Rejestrowego – uchwała przyjęta,
- o przekazanie aeroklubom regionalnym majątku ruchowego – uchwała przyjęta,
- o rozpoczęciu procedury przekształcenia Aeroklubu Polskiego w związek stowarzyszeń w celu pełnego usamodzielnienia aeroklubów regionalnych i zapewnienia zgodności działalności Aeroklubu Polskiego z ustawą o kulturze fizycznej – uchwała odrzucona.

Komisja Statutowa ponadto przedstawiła szereg propozycji zmian dotychczasowego Statutu, które zostały w większości przyjęte. Nie zmieniły one jednak struktury AP.

W dniu 27 marca 2004 roku na XXI Zjeździe Krajowym w Warszawie dokonano zmian w Statucie AP w celu dostosowania do wymagań przepisów o organizacjach pożytku publicznego. Zostały one jednak odrzucone przez Sąd Rejestrowy, gdyż nie odpowiadały obowiązującym przepisom w tym zakresie. Po raz kolejny **przeszkodą stała się struktura AP, gdyż dopóki będzie miała kształt jednego stowarzyszenia to nie jest możliwe dokonanie zmian statutu tak aby spełniał wymagania przepisów dot. organizacji pożytku publicznego i jednocześnie umożliwiał korzystanie z pożytków publicznych jedynie tej**

części aeroklubów regionalnych, które będą tym zainteresowane, co niesie dla nich konsekwencje wywiązywania się z dodatkowych obowiązków wynikających z ww. przepisów.

Problem struktury AP, nie będącego związkiem stowarzyszeń, szczególnie nabrzmiał w 2004 roku, gdy okazało się, że Aeroklub Polski nie otrzyma dotacji na działalność sportową ze względu na niespełnienie wymogów przepisów dotyczących polskich związków sportowych. W ustawie o zmianie ustawy o kulturze fizycznej wprowadzono zapis o uzupełnienie tekstu zmienianej ustawy o treść art.10a nadającego status polskiego związku sportowego także ogólnokrajowemu stowarzyszeniu działającemu w dziedzinie sportów lotniczych. **Stworzyło to podstawę uznania Aeroklubu Polskiego jako związku sportowego i ubiegania się o dotacje na działalność sportową z PKS bez konieczności przekształcenia w związek stowarzyszeń.** Projekt ten był krytykowany ze względu na niekonstytucyjność tego zapisu.

Sprawa przekształcenia Aeroklubu Polskiego w związek stowarzyszeń wróciła w trakcie obrad XXII Nadzwyczajnego Zjazdu Krajowego Aeroklubu Polskiego, który odbył się w dniach 2-3 kwietnia 2005 r. w Lesznie. **Zjazd podjął uchwałę zobowiązującą władze Aeroklubu Polskiego do opracowania szczegółowego programu i podjęcia działań zmierzających do przekształcenia AP w związek stowarzyszeń.**

Opracował Włodzimierz Skalik z wykorzystaniem publikacji Red. Jerzego R. Koniecznego i materiałów otrzymanych od Red. Bolesława Gaczkowskiego.

Częstochowa, 22 września 2005 r.